

ارزیابی اثر برقراری الزامات پاسخگویی و قوانین و مقررات به حسابرسان مستقل در مبارزه با فساد مالی

سهیل هریوندی

کارشناسی ارشد حسابداری، واحد بیرجند، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران.

soheilharivandi8@gmail.com

شماره ۹۱ / تابستان ۱۴۰۳ (جلد اول) / صص ۵۶-۶۷
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره هفتم)

چکیده

در این تحقیق به بررسی تاثیر حسابرسی و نقش حسابرسان مستقل در حیطه مبارزه با فساد پرداخته شد تحقیق حاضر از منظر هدف یک تحقیق کاربردی و از منظر ماهیت و روش توضیحی-تبینی می باشد. با توجه به تخصصی بودن موضوع فساد و به منظور سنجش نظر خبرگان از پرسش نامه استفاده شد. جامعه مد نظر نگارنده موسسات حسابرسی دارای درجه کیفی الف بوده سوالات پرسشنامه از نوع بسته بود و برای هر فرضیه چهار سوال مد نظر قرار گرفته شد. و از آزمون آلفای کرونباخ برای نتایج حاصل از پرسشنامه استفاده گردید. روش توزیع و جمع آوری پرسشنامه ها، مراجعه حضوری و بعضاً روش اینترنتی پست الکترونیکی بوده است. نتایج آزمون آلفای کرونباخ برای سوالات پرسشنامه ۰/۷۹ به دست آمده که آماره آلفای کرونباخ نمایش دهنده مناسب بودن روایی و پایایی در تمام سوالات پرسشنامه حاضر میباشد. یافته های تحقیق بر اساس فرضیات نشان می دهد که برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان مستقل در مبارزه با فساد مالی تاثیر دارد. درستکاری مدیران در مبارزه با فساد مالی تاثیر دارد. تدوین قوانین سختگیرانه مبارزه با جرایم مربوط به فساد بالاخص مالی تاثیر دارد.

واژگان کلیدی: حسابرسی، فساد مالی، درستکاری مدیران، تدوین قوانین سختگیرانه

مقدمه

مبارزه با فساد نیازمند سازوکارهایی است که بدون آنها عملاً مبارزه با این پدیده شوم عقیم می ماند. حسابرسی از مهمترین این سازوکارها محسوب می گردد. باتوجه به گسترش روزافزون فعالیت های اقتصادی و بنگاه های مالی و نیز پیوستگی فزاینده بازارهای مالی به یکدیگر حسابرسی جایگاه خاصی در ادبیات علمی یافته است. این بدان دلیل است که گسترش فعالیت ها و بازارهای مالی لزوم رسیدگی به حسابهای مالی در جهت جلوگیری از تخلفات و فساد را اجتناب ناپذیر می سازد. صاحب نظران بر این اعتقادند که در وضعیت کنونی اقتصاد جهان، به دلیل وابستگی بازارهای مالی به یکدیگر یک تخلف کوچک می تواند تبعات بزرگ اقتصادی به همراه داشته باشد.

برای درک کامل چالش فساد مالی باید فرضیه ای که ارزش ها و هنجارها را نادیده می گیرد و نتیجه می گیرد که صرفاً منافع افراد آنان را به سمت فساد مالی سوق میدهد را کنار بگذاریم وجود نظام های شفاف قوانین و مجازات به همراه اقدام های جدی می تواند از جمله ارزش هایی باشد که شخص آن را محترم می شمارد احترام به این گونه ارزش های

حکم حصراری در برابر فساد مالی را دارد فساد مالی طاعون دموکراسی است پس باید قبل از این که شروع شود متوقف شود (براتی و همکاران، ۱۳۹۷). فساد مالی و پولشویی زائیده نظام سرمایه داری جهانی است بنابراین به عنوان یک پدیده فرا مالی مورد مناقشه قرار دارد (دوانی و امانی، ۱۳۹۲). از آنجا که فساد دامنه گسترده ای از فعالیت های جامعه را در بر می گیرد از نقطه نظارت مختلفی می تواند مورد بحث و گفتگو قرار گیرد، اما از دیدگاه حسابرسان، عملکرد فساد آمیز باعث خواهد شد که: هر گونه فساد مالی به نوعی صورتهای مالی را تحت تاثیر خود قرار می دهد. فساد مالی بر خلاف پولشویی، تاثیری در صورت های مالی ندارد لذا یکی از اقلام ترازنامه با سود و زیان را تحت تاثیر قرار می دهد. از منظر حسابرسی عملکرد فساد مالی باعث خواهد شد که عملکرد مدیران و شرکت ها به درستی ارزیابی نشود. همچنین از منظر حسابرسی مالیاتی فساد مالی باعث عدم شناسایی درآمد مشمول مالیات خواهد شد. فساد مالی باعث تضعیف حقوق برخی سهامداران شود و بی شک نظام اداری آمیخته با فساد مالی ابزار مدیریتی مناسبی برای توسعه ی پایدار در مسیر تحقق چشم انداز شرکت ها نخواهد بود.

به نظر ماکیاولی، فساد جریانی است که طی آن موازین اخلاقی افراد ضعیف و فضیلت و تقوای آنان از بین می رود. از آنجا که بیشتر افراد ضعیف هستند و عاری از تقوی و پرهیزکاری، زمینه ی فساد در آنها همواره موجود است مگر زمانی که تحت هدایت یک رهبر بزرگ قرار گیرند (قادری، ۱۳۸۸).

فساد پدیده‌ای نیست که تنها از طریق حسابرسی و شفاف‌سازی بتوان به مقابله با آن پرداخت، اما اجرای مجموعه‌ای از روش‌ها و راهکارهای اجتماعی، اقتصادی و حسابرسی می‌تواند بستر فساد را خشک و یا محدوده عملیات آنرا به حداقل رساند.

مدیریت و ارزیابی راهکار برای هر مسئله ای مستلزم شناخت جامع و دقیق آن است. مدیریت مقابله با فساد به عنوان یک مسئله اجتماعی جهانی، نیازمند انجام پژوهش های میان رشته ای و چند رشته ای و اتخاذ رویکردهای نظری و روش شناختی تلفیقی (کمی و کیفی) می باشد. به عبارت بهتر، شناسایی ابعاد مختلف و پیچیده، علل و عوامل متعدد تأثیر گذار و پیامدها و دلالت های منتج از فساد مستلزم انجام مطالعات جامع و کاملی است که دارای ویژگی های یاد شده باشد. درمان هر بیماری مستلزم شناخت دقیق آن است و مقابله با فساد و مصادیق آن به عنوان یک مسئله اجتماعی نیازمند اجرای پژوهش های گوناگون و عمدتاً بین رشته ای جهت شناسایی ابعاد مختلف آن، عوامل تأثیر گذار و پدیده های منتج از آن است.

به منظور مبارزه با فساد و رفع مسائل و مشکلات وضع موجود در این خصوص لازم است در حوزه های قوانین و مقررات، سیستم ها، رویه ها و فرایندهای کاری، ارزش ها و اخلاقیات، ارزیابی و نظارت، اصلاح و توسعه منابع انسانی و... پس از انجام آسیب شناسی ها و مطالعات مورد نظر سیاست گذاری ها و برنامه ریزی های لازم صورت گیرد. به عبارتی مبارزه با فساد قبل از هر چیز مستلزم شناخت ریشه های فساد و پیشگیری از آن است.

با توجه به گسترش روز افزون تأکید بر مزیت های رویکرد حسابداری مبتنی بر مسئولیت پاسخگویی به عنوان مفهومی که سابقه حیاتش همپای حیات نظام های سیاسی مردم سالار است و مفهوم امروزی برای مردم، استوار می باشد از « حق پاسخ خواهی » « حق دانستن حقایق » « آن بر ارکانی نظیر پذیرش یک سو و وقوع جرایم و فساد های اقتصادی و بالاخص مالی در دهه اخیر که موجبات بی اعتمادی به گزارشات حسابرسی و حرفه را فراهم آورده است از این رو اهداف تحقیق شامل:

- بررسی تاثیر حسابرسی مستقل در مبارزه با فساد مالی.

- بررسی تاثیر برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان مستقل در مبارزه با فساد مالی.

- بررسی قوانین و مقررات جرائم مربوط به فساد بالاخص مالی.

پیشینه پژوهش

سلیمی و شامبیاتی (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان نقش سازمان های غیر دولتی مبارزه با فساد در پیشگیری از فساد در ایران بیان می دارد که اکثریت قریب به اتفاق مؤسسين سازمان های غیردولتی مبارزه با فساد در ایران را مقامات تشکیل داده اند. مقررات غیراستاندارد، سلب برخی از اختیارات پلیس و واگذاری آن به دیگر نهادها یا اشخاص، عدم اعطای مجوز به غیرمقامات از جمله مشکلات مشاهده شده در ایران است. نحوه و شرایط اعطای مجوز تأسیس سازمان های غیردولتی مبارزه با فساد که فقط برای افراد و گروه های خاص صورت گرفته است؛ منجر به کاهش اثربخشی فعالیت های مبارزه با فساد شده است. سازمان های غیردولتی مبارزه با فساد غیر دولت گرا، با توسل به اقدامات کنشی، واکنشی و پیش گیرنده می توانند با فساد مبارزه کنند.

رحیمی و خوئینی (۱۳۹۵) در مقاله ای تحت عنوان بررسی عملی وضعیت اجرای قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد این چنین بیان می دارد که فساد توزیع عادلانه فرصت های اقتصادی و درآمدها، برقراری عدالت اجتماعی و افزایش رفاه عمومی، حذف انحصار طلبی، رفع تبعیضات ناروا و ایجاد نظام اداری سالم را تحت تاثیر قرار داده و سبب کاهش کیفی سرمایه اجتماعی کشور می گردد. از این رو همواره در سطح سیاستگذاریهای کالان جمهوری اسلامی ایران مبارزه با فساد مورد توجه قرار گرفته است لذا متعاقب تصویب و الحاق به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد یکی از مهمترین اقدامات قانونی جمهوری اسلامی ایران در مسیر مبارزه با فساد تصویب قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در سال ۱۳۹۰ بود که از حیث تقنینی نقطه عطفی جامع در مبارزه با فساد تلقی شده که ابعاد مختلف پیشگیری از فساد و مقابله با آن را مدنظر قرار داده و الگوهایی را برای رسیدن به اهداف مربوط به مبارزه همه جانبه با فساد ارائه کرده است. اما نکته هایی که در رابطه با هر قانون کارآمد و جامع وجود دارد، میزان اجرایی شدن و چگونگی آن است. براساس بررسی های میدانی انجام شده در رابطه با اجرایی شدن این قانون، ملاحظه می گردد که با وجود گذشت نزدیک به ۴ سال از تصویب آن، هنوز بخش قابل توجهی از آیین نامه های لازم برای اجرایی شدن آن تصویب نشده است و در برخی موارد هم که آیین نامه ها و دستورالعمل های لازم تصویب شده اند، به دلیل مشکلات اجرایی از جمله عدم تصویب و تخصیص بودجه لازم برای این مقررات، اجرای قانون با مشکلات متعدد و موانع جدی روبه رو شده است بنابراین یکی از موانع کاهش و کنترل فساد در حوزه های موضوعی آن به عدم اجرای صحیح و موثر این قانون باز می گردد از این رو لازمه بهبود شاخص فساد تمهید اجرایی شدن همه جانبه قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد است.

ربیعی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی نقش اطلاعات حسابداری مالی در تقویت مکانیسم های کنترل حاکمیت شرکتی بمنظور کاهش فساد شرکت ها پرداخته اند. بر اساس نتایج این پژوهش حاکمیت شرکتی می تواند به عنوان یک کاتالیزور مهم در برابر اعمال فساد تبدیل شود. به این دلیل که این مکانیزم ها ارزش هایی مانند پاسخگویی، شفافیت، عدالت و مسئولیت را ترویج می دهد. این مکانیزم ها برای بهبود عملکرد بورس اوراق بهادار در قرن اخیر به دنبال اطلاعات مربوط و قابل اعتماد بر اساس شفافیت مالی هستند. این مقاله نیز ارتباط بین اطلاعات حسابداری، مکانیسم های کنترلی حاکمیت شرکتی و فساد مالی را بررسی می کند.

محمد اصلانی و همکاران (۱۳۹۱) طی تحقیقی کوتاه به بررسی موضوع جرایم اقتصادی و نقش حرفه حسابرسی در مبارزه «مالی و نقش حرفه حسابرسی در مبارزه با این پدیده تحت عنوان بررسی مسئولیت های حسابرسان داخلی و خارجی در خصوص کشف» با جرایم مالی و اقتصادی تقلب ها بالاخص جرایم مالی و اقتصادی پرداخته و به نقش آنها

در تسهیل صحت گزارشگری مالی و تأثیر آن بر کشف و جلوگیری فرایند پولشویی با این رویکرد که با پولشویی می تواند تا حد زیادی فعالیت های غیر قانونی در اقتصاد را جلوگیری کند می پردازند و نهایتاً مقابله حسابرسی کارا را به عنوان ابزاری جهت یافتن جرایم اقتصادی و مالی در سازمانها معرفی می کنند.

جولی جونتونن، هانری تیتینن (۲۰۲۳) در مقاله ای تحت عنوان پاسخگویی در مبارزه با پولشویی بیان می دارد که پاسخگویی چگونه در صنعت بانکداری به دنبال جلوگیری از پولشویی است و چگونه این پدیده در عمل و در کار روزانه کارکنان بانک منعکس می شود. یافته های این مطالعه نشان می دهد که شناخت مشتری از قوانین و مقررات یکی از مهم ترین عوامل جلوگیری از پولشویی است. رویکرد مبتنی بر ریسک، طبقه بندی ریسک مشتری و دستورالعمل های داخلی بانک تا حدی روال روزانه در مبارزه با پولشویی را روشن کرده است. آنها در مطالعات خود دریافتند که پیشرفت های فناوری و خدمات پرداخت مختلف راه های جدیدی برای پولشویی ایجاد کرده است، اما فناوری نظارت بر جریان های نقدی از طریق سیستم های نظارتی مختلف پاسخگویی و مبارزه با فساد را آسان تر کرده است. خلیف هیچم، آمارا اینیس (۲۰۱۸) در مقاله ای تحت عنوان فساد مالی، فساد و فرار مالیاتی به صورت مطالعات بین کشوری بیان می دارد که: هدف بررسی رابطه بین فساد مالی و فرار مالیاتی و بررسی اینکه آیا فساد چنین رابطه ای را تعدیل می کند یا خیر. در این مطالعه معیار فرار مالیاتی براساس شناسایی و همکاری انجام شده است. جرم مالی از گزارش ضد پولشویی بازل جمع آوری گردیده بنابراین آنها با استفاده از نمونه ای از ۱۲۰ کشور، دریافتند که میزان جرم مالی با فرار مالیاتی ارتباط مثبت دارد. آنها هنگام آزمایش به تأثیر تعدیل کننده فساد استناد می کنند که رابطه مثبت بین جرم مالی و فرار از پرداخت مالیات برای محیط های دارای فساد بالا بیشتر است.

روش شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی، هدفمند و توضیحی- تبیینی می باشد. جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه مدیران اجرایی و خبرگان شرکت های حسابرسی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در دوره شش ماهه سال ۱۳۹۹ بود. نمونه آماری تحقیق حاضر بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۳۵ نفر نمونه آماری مورد بررسی قرار گرفت در این پژوهش فرضیات تحقیق به صورت زیر است:

-برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان مستقل در مبارزه با فساد مالی تأثیر دارد.

-درستکاری مدیران در مبارزه با فساد مالی تأثیر دارد

-تدوین قوانین سختگیرانه مبارزه با جرایم مربوط به فساد بالاخص مالی تأثیر دارد.

با توجه به موضوع فساد و تخصصی بودن آن برای جمع آوری اطلاعات به بررسی اسناد و مدارک، مطالعه کتب و مقالات مرتبط با تحقیق، مصاحبه با متخصصین فعال و خبرگان حوزه حسابرسی پرداخته شد که در نهایت پس از مطالعه ادبیات و شناسایی عوامل موثر در مبارزه با فساد با توجه به گستردگی موضوع پرسشنامه مورد نظر کاملاً ساختار یافته و بسته طراحی و اجرا گردید.

به لحاظ مکانی این پژوهش را می توان از یک سو در زمره پژوهش های میدانی به دانست زیرا برای گردآوری داده ها از متخصصین فعال در زمینه حسابرسی و مرتبط با موضوع فساد مالی استفاده شده است و از سوی دیگر با در نظر گرفتن موضوع به نحوی که برای جمع آوری اطلاعات تئوریک با موضوع فساد مالی به مطالعه مقالات مرتبط و کتابها پرداخته شده است از نوع کتابخانه ای دانست.

در این پژوهش، روش گردآوری داده‌ها از طریق آمارگیری نمونه‌ای است و ابزار مورد استفاده پرسشنامه و مشاهدات میدانی که هر کدام از این ابزارها برای قسمتی از کار پژوهش و گردآوری داده‌های خاصی بکار رفته است. پس از جمع‌آوری داده برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی در نرم افزار SPSS استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

در مراحل جمع‌آوری اطلاعات اصلی تحقیق حاضر مشخصات فردی و جمعیت شناختی نمونه آماری در بردارنده جنسیت، سن، سطح تحصیلات می‌باشد. این خصوصیات با مقیاس اسمی و ترتیبی و با استفاده از شاخص‌های فراوانی، درصد فراوانی، نما و مد به شرح جدول ذیل ارائه شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد بیشتر پاسخ‌دهندگان مرد بوده و بیشترین فراوانی سنی بین ۴۱-۵۰ سال بوده و عمده آنها دارای تحصیلات کارشناسی ارشد می‌باشند:

جدول (۱): فراوانی و درصد فراوانی و ویژگی‌های فردی نمونه آماری

مد یا نما	درصد	تعداد	زیر گروه	شرح
مرد	۶۸ درصد	۲۲۸	آقا	جنسیت
	۳۲ درصد	۱۰۷	خانم	
کارشناسی ارشد	۲۲ درصد	۷۴	کاردانی	تحصیلات
	۲۰ درصد	۶۸	کارشناسی	
	۳۳ درصد	۱۱۰	کارشناسی ارشد	
	۲۵ درصد	۸۴	دکتری	
۴۱ تا ۵۰ سال	۳ درصد	۷	کمتر از ۳۰ سال	سن
	۲۰ درصد	۷۵	۳۱ تا ۴۰ سال	
	۳۱ درصد	۱۰۲	۴۱ تا ۵۰ سال	
	۲۷ درصد	۸۹	۵۱ تا ۶۰ سال	
	۱۹ درصد	۶۲	بیشتر از ۶۰ سال	

در ادامه یافته‌های آزمون پایایی و آزمون T بیان می‌گردد.

جدول (۲): نتایج آزمون پایایی

مقدار	شرح
۰/۷۹	ضریب آلفا کرونباخ

قابلیت اعتماد و پایایی یکی از ویژگی‌های فنی ابزار اندازه‌گیری است. پایایی با این امر سروکار دارد که ابزار اندازه‌گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی را به دست می‌دهد. به عبارت دیگر، پایایی ثبات و سازگاری مفهوم مورد سنجش را نشان می‌دهد (دانایی فر، ۱۳۸۳). سازگاری درونی با استفاده از یک ضریب پایایی به نام آلفای کرونباخ محاسبه می‌گردد. یک آلفا با مقدار ۰/۶ و ۰/۷ و بالاتر معیار خوبی برای نشان دادن سازگاری درونی یک مقیاس جدید در نظر گرفته می‌شود در صورتی که ضریب آلفای کرونباخ بیشتر از هفت دهم باشد پرسشنامه پایاست. در تحقیق مذکور به منظور سنجش روایی از روش اعتبار محتوا صوری استفاده شد که افراد متخصص موضوع و پرسشنامه را مورد بررسی قرار دادند پرسشنامه این تحقیق، از نوعی اعتبار منطقی و محتوایی برخوردار می‌باشد. آماره آلفای کرونباخ برای کل گویه

های پرسشنامه ۰/۷۹ بدست آمد که نمایش دهنده مناسب بودن روایی و پایایی در تمام گویه های پرسشنامه حاضر میباشد.

پس از بررسی روایی و پایایی پرسشنامه مربوطه به منظور موثر بودن متغیرهای شناسایی و مطرح شده در پرسشنامه از آزمون t تک نمونه ای استفاده شد. در این خصوص با توجه به اینکه به هر طیف لیکرت از ۱ تا ۵ یک عدد تخصیص داده می شود میانگین با عدد ۳ مقایسه می گردد و نتایج به شرح جدول ذیل می باشد.

جدول (۳): آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرها	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
الزامات پاسخگویی به حسابرسان	۳/۳۳	۵/۰۰	۴/۲۴	۰/۳۲
درستکاری	۳/۱۵	۴/۹۵	۴/۱۰	۰/۳۴
تدوین قوانین سخت گیرانه	۳/۲۵	۵/۰۰	۴/۲۳	۰/۳۷

نتایج جدول ۳ نشان می دهد که نمرات "سوالات الزامات پاسخگویی به حسابرسان" بین ۳/۳۳ تا ۵/۰۰ با میانگین ۴/۲۴ قرار دارد. انحراف استاندارد توزیع برابر با ۰/۳۲ برآورد شده است.

نمرات "سوالات درستکاری" بین ۳/۱۵ تا ۴/۹۵ با میانگین ۴/۱۰ قرار دارد. انحراف استاندارد توزیع برابر با ۰/۳۴ برآورد شده است.

نمرات "سوالات تدوین قوانین سختگیرانه" بین ۳/۲۵ تا ۵/۰۰ با میانگین ۴/۲۳ قرار دارد. انحراف استاندارد توزیع برابر با ۰/۳۷ برآورد شده است.

آزمون نرمال بودن اسمیرنوف

پس از بررسی رایج چولگی داده ها و نرمال بودن کشیدگی از آزمون شاپیروویلک و آزمون کولموگروف اسمیرنوف مورد استفاده قرار گرفته است تا از نرمال بودن داده ها اطمینان حاصل گردد. هنگام بررسی نرمال بودن داده ها ما فرض صفر مبتنی بر اینکه توزیع داده ها نرمال است را در سطح خطای ۵٪ تست می کنیم. بنابراین اگر سطح معنی داری آماره آزمون بزرگتر مساوی ۰.۰۵ بدست آید، در این صورت دلیلی برای رد فرض صفر وجود نخواهد داشت.

در جدول ذیل نتایج حاصل از آزمون نرمال بودن کولموگروف اسمیرنوف به صورت خلاصه قابل مشاهده می باشد.

جدول (۴): نتایج حاصل از آزمون نرمال بودن کولموگروف-اسمیرنوف

گویه ها	ضریب بدست آمده	معنی داری	نتیجه
گویه های الزامات پاسخگویی به حسابرسان	۰/۰۹۹	۰/۱۲	تایید نرمال بودن توزیع آماری
گویه های مربوط به درستکاری	۰/۰۴۵	۰/۲۰	تایید نرمال بودن توزیع آماری
گویه های مربوط به تدوین قوانین سخت گیرانه	۰/۰۳۸	۰/۲۲	تایید نرمال بودن توزیع آماری

با توجه به نتیجه بدست آمده نرمال بودن توزیع همه گویه ها مورد تایید میباشد.

یافته های استنباطی

تحلیل تی تک نمونه ای

در این بخش برای پاسخ با توجه به ماهیت متغیرها به فرضیه های پژوهش از تی تک نمونه ای بهره گیری شده است.

آزمون t فرضیه را درباره محل میانگین جامعه مورد بررسی قرار می دهد. در روش اجرای این آزمون ابتدا عددی برای میانگین جامعه در نظر گرفته شده و سپس درباره صحیح یا ناصحیح بودن فرضیه از طریق آزمون t اقدام میگردد. مراحل آزمون مذکور به شرح ذیل می باشد:

$$t = \frac{\bar{x} - \mu}{\frac{S_{\bar{x}}}{S}}$$

$$S_{\bar{x}} = \frac{S}{\sqrt{n}}$$

$$S = \sqrt{\frac{\sum(x - \bar{x})^2}{n - 1}}$$

۱- محاسبه t برای داده های جمع آوری شده.

۲- محاسبه درجات آزادی با استفاده از فرمول $df = n - 1$

۳- تعیین سطح اطمینان یا سطح معنادار بودن

۴- مراجعه به جدول های t که در مراجع مختلف وجود دارد و استخراج t جدول

۵- مقایسه t محاسبه شده و t جدول

۶- تصمیم گیری در مورد رد یا تایید فرضیه صفر

پرسشنامه شامل ۲۰ سوال می باشد که جهت نقش حسابداری در مبارزه با فساد مالی طراحی گردیده است.

برای طراحی این بخش از طیف پنج گزینه ای لیکرت استفاده گردیده است که یکی از رایج ترین مقیاس های اندازه گیری به شمار می رود. بنابراین برای بررسی فرضیه ها، میانگین بدست آمده را با عدد ۳ مقایسه می کنیم.

در جدول ۵ نتایج حاصل از بررسی آزمون تی تک نمونه ای برای بررسی فرضیه های پژوهش خلاصه شده است:

جدول (۵): آزمون تی تک نمونه ای برای فرضیه های پژوهش

نتیجه	سطح معنی داری	آماره تی بدست آمده	فرضیه مورد نظر
تایید فرضیه اول	۰/۰۰۰	۷۰/۰۰۷	گویه های مربوط به الزامات پاسخگویی به حسابرسان
تایید فرضیه دوم	۰/۰۰۰	۵۸/۷۱	گویه های مربوط به درستکاری
تایید فرضیه سوم	۰/۰۰۰	۶۰/۷۷	گویه های مربوط به وجود قوانین سخت گیرانه

با توجه به تایید فرضیه های می توان گزاره های ذیل را بیان کرد:

۱- برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان مستقل بر مبارزه با فساد مالی تأثیر دارد.

۲- درستکاری مدیران بر مبارزه با فساد مالی تأثیر دارد.

۳- تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه بر مبارزه با فساد مالی تأثیر دارد.

بررسی مدل رگرسیونی

برای بررسی فرضیه ها به روش معادلات رگرسیونی، معادله ذیل تخمین زده می شود.

$$A = \alpha + \beta_1 * A_1 + \beta_2 * A_2 + \beta_3 * A_3 + \varepsilon$$

که متغیرهای این معادله به شرح ذیل میباشند:

وابسته	A	مبارزه با فساد مالی
مستقل	A_1	برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان مستقل
مستقل	A_2	درستکاری
مستقل	A_3	تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه

در جدول ۶ نتیجه تخمین مدل خلاصه شده است.

جدول (۶): نتایج برازش مدل رگرسیونی

متغیر پاسخ = مبارزه با فساد مالی			
سطح معناداری	آماره آزمون t	ضرایب رگرسیونی	متغیرهای مستقل
۰/۰۱	۲/۵۲	۰/۱۴	ثابت معادله (α)
۰/۰۰۰	۱۶/۲۴	۰/۱۸	برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان
۰/۰۰۰	۱۵/۷۲	۰/۱۶	درستکاری
۰/۰۰۰	۲۲/۵۴	۰/۲۲	تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه
آماره آزمون $F = ۱۰۸۵/۹$ سطح معناداری = ۰/۰۰۰ آماره دوربین واتسون: ۱/۷۲ ضریب تعیین = ۰/۹۴			

برای بررسی اثر معنی دار متغیرها بر متغیر وابسته از آزمون تی استفاده می‌شود. در صورت معنی دار بودن فرضیه مربوط به آن متغیر مورد تایید است.

برای بررسی معنی دار بودن ضرایب متغیرهای مستقل در هر مدل از آماره t استفاده شده است. فرضیه صفر در آزمون t به صورت زیر خواهد بود:

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = 0 \\ H_1 : \beta_1 \neq 0 \end{cases}$$

که بوسیله آماره زیر صحت آن مورد بررسی قرار می‌گیرد:

$$T = \frac{\hat{\beta}_1 - \beta_1}{SE(\hat{\beta}_1)} \sim t_{\alpha, N-K}$$

برای تصمیم‌گیری در مورد پذیرش یا رد فرضیه صفر، آماره T به دست آمده با t جدول که با درجه آزادی $N-K$ در سطح اطمینان ۹۵٪ محاسبه شده مقایسه می‌شود، چنانچه قدرمطلق T محاسبه شده از t جدول بزرگتر باشد ($|T| > t_{\alpha/2, N-K}$)، مقدار عددی تابع آزمون در ناحیه بحرانی قرار گرفته و فرض صفر (H_0) رد می‌شود. در این حالت با ضریب اطمینان ۹۵٪ ضریب مورد نظر (β_1) معنی دار خواهد بود که دلالت بر وجود ارتباط بین متغیر مستقل و وابسته دارد. با توجه به معنی دار بودن کلیه ضرایب مورد بررسی، تمامی فرضیه‌ها مورد تایید می‌باشد. در جدول ۷ برای بررسی تک تک فرضیه‌ها تاثیر متغیرهای مهم مورد بررسی در فرضیه‌ها بر مبارزه با فساد مالی ارائه شده است:

جدول (۷): بررسی معنی داری ضرایب برای بررسی فرضیه ها

متغیر مد نظر	ضریب تاثیر	معنی داری
شفاف سازی	۰/۱۶	***
حسابرسی مستقل	۰/۲۳	**
برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان	۰/۱۸	***
درستکاری	۰/۱۶	***
تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه	۰/۲۲	***

***: معنی دار با اطمینان بیش از ۹۹ درصد

** : معنی دار با اطمینان بیش از ۹۵ درصد

همچنین معنی داری آماره تی برای تک تک متغیرها در رگرسیون برازش شده نمایانگر مناسب بودن و پذیرفته شدن فرضیه ها میباشد. در جدول ۶ فرضیه ها مورد بررسی قرار گرفته اند:

جدول (۸): بررسی معنی داری آماره تی برای بررسی متغیرها

ردیف	فرضیه	سطح معنی داری آماره تی	نتیجه
اول	برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان در مبارزه با فساد مالی تاثیر دارد.	۰/۰۰۰	تایید
دوم	درستکاری در مبارزه با فساد مالی تاثیر دارد.	۰/۰۰۰	تایید
سوم	تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه مبارزه با جرایم مربوط به فساد بالاخص مالی تاثیر دارد.	۰/۰۰۰	تایید

با توجه به سطح معنی داری حاصل شده از رگرسیون برآورد شده، نتایج آزمون تایید میشود.

نتیجه گیری و پیشنهادها

تقلب و فساد به خاطر ماهیتی که دارند بیشتر در بین حسابداران اتفاق می افتد. فساد از جمله معضلات مهم اقتصادی است که قدمت آن در جوامع بشری به بیش از دو هزار سال پیش میرسد. آثار مخرب اقتصادی پدیده تقلب و فساد مالی که به صورت گسترده در تخصیص منابع، رشد اقتصادی، توزیع درآمد و موارد دیگر ظاهر می شود موجب شده است تا نگرانی ها پیرامون آن به مرور افزایش یابد نتایج این تحقیق نشان داد که:

۱- برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان در مبارزه با فساد مالی تاثیر دارد.

با توجه به اینکه ضریب تاثیر برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان بر مبارزه با فساد مالی معنی دار میباشد، بنابراین فرضیه اول مورد تایید می باشد. هدف از آزمون فرضیه اول نیز بررسی برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان در مبارزه با فساد مالی بود که پس از تجزیه و تحلیل داده ها مشخص گردید از منظر حسابرسان مؤسسات حسابرسی و حسابرسان دیوان محاسبات تدوین الزامات پاسخگویی سبب افزایش شفافیت که از مهمترین موارد مبارزه با فساد مالی است، می شود. از این رو فرضیه اول تحقیق نیز در سطح اطمینان ۹۹ درصد تایید شد. همچنین می توان گفت میان دیدگاه حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی و دیدگاه های حسابرسان دیوان محاسبات در رابطه با شفافیت اتفاق نظر بسیار بالایی وجود داشته و الزامات پاسخگویی به حسابرسان از منظر هر دو گروه به یک میزان بر افزایش شفافیت تأثیرگذار است. این نتیجه با تحقیقات مهرانی و حصارزاده (۱۳۸۸) همسویی دارد.

۲- درستکاری در مبارزه با فساد مالی تاثیر دارد.

با توجه به اینکه ضریب تاثیر درستکاری بر مبارزه با فساد مالی معنی دار میباشد، بنابراین فرضیه دوم مورد تایید می‌باشد. هدف از آزمون فرضیه دوم نیز بررسی درستکاری در مبارزه با فساد مالی بود که پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها مشخص گردید از منظر حسابرسان مؤسسات حسابرسی و حسابرسان دیوان محاسبات درستکاری به عنوان یکی از عوامل روانشناختی و گرایشی بسیار مهم در مبارزه با فساد تاثیر گذار است. از این رو فرضیه چهارم تحقیق نیز در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأیید شد. همچنین با اطمینان می‌توان گفت میان دیدگاه حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی و دیدگاه های حسابرسان دیوان محاسبات اتفاق نظر وجود داشته و درستکاری از منظر هر دو گروه به یک میزان در مبارزه با فساد تأثیرگذار است. این نتیجه با تحقیقات پیلای سوما (۲۰۰۰) و همچنین کونتز و ویهریچ (۱۹۹۷) همسویی دارد. همچنین نتیجه این فرضیه با تحقیقات ترزمن (۲۰۰۰) هیچ همسویی ندارد زیرا که معتقد است نوع مذهب نظیر مذهب پروتستان در مقایسه با مذاهب دیگر ممکن است کمتر سلسله مراتبی باشد و به تبع آن ممکن است کمتر سو استفاده از قدرت و فساد را تحمل کند.

۳- تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه مبارزه با جرایم مربوط به فساد بالاخص مالی تاثیر دارد.

با توجه به اینکه ضریب تاثیر تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه بر مبارزه با فساد مالی معنی دار میباشد، بنابراین فرضیه سوم مورد تایید می‌باشد هدف از آزمون فرضیه سوم نیز بررسی تأثیر تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه مبارزه با جرایم مربوط به فساد بالاخص مالی بر افزایش حسابخواهی از حسابرسان بود که پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها مشخص گردید از منظر حسابرسان مؤسسات حسابرسی و حسابرسان دیوان محاسبات تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه مبارزه با جرایم بالاخص مالی سبب افزایش حسابخواهی از حسابرسان می‌شود. از این رو فرضیه سوم تحقیق نیز در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید شد. همچنین با اطمینان می‌توان گفت میان دیدگاه حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی و دیدگاه های حسابرسان دیوان محاسبات اتفاق نظر وجود داشته و قوانین و مقررات سختگیرانه مبارزه با جرایم مالی و اقتصادی از منظر هر دو گروه به یک میزان بر افزایش حسابخواهی از حسابرسان تأثیرگذار است. این نتیجه با تحقیقات زمانی (۱۳۸۸) همسویی دارد.

اکبری پركوهی و جعفری (۱۳۹۷) در مقاله ای با عنوان « نقش حسابرسی در تشخیص فساد» بیان کردند که: استدلال اصلی این محرومیت این است که فساد خطاهای مهمی در گزارش های مالی ندارد و هیچ شواهدی برای پیگیری حسابرس وجود ندارد. این مقاله این را رد می‌کند و این استدلال می‌کند که فساد تجاری و سیاسی منازعات را در گزارش های مالی سازمان فساد اداری و همچنین سازمان دریافت کننده فساد ایجاد می‌کند. بنابراین اگر حسابرسی نقش برجسته تری در مبارزه با فساد داشته باشد، استانداردهای حسابرسی باید شامل فساد در تعریف تقلب، حسابرسان خصوصی و عمومی نیاز به همکاری و تبادل اطلاعات دارند، روش های حسابرسی برای تشخیص فساد باید مورد استفاده قرار گیرد و حرفه حسابرسی باید اقدامات پیشگیرانه موثر مانند گواهی های ضد فساد را در نظر بگیرد.

محمد اصلانی و همکاران (۲۰۱۳) طی تحقیقی کوتاه به بررسی موضوع جرایم اقتصادی و نقش حرفه حسابرسی در مبارزه با فساد مالی و نقش حرفه حسابرسی در مبارزه با این پدیده تحت عنوان به بررسی مسئولیت های حسابرسان داخلی و خارجی در خصوص کشف « با جرایم مالی و اقتصادی تقلب ها بالاخص جرایم مالی و اقتصادی پرداخته و به نقش آنها در تسهیل صحت گزارشگری مالی و تأثیر آن بر کشف و جلوگیری فرایند پولشویی با این رویکرد که مقابله با پولشویی می‌تواند تا حد زیادی فعالیت های غیر قانونی در اقتصاد را جلوگیری کند می‌پردازند و نهایتاً حسابرسی کارا را به عنوان ابزاری جهت یافتن جرایم اقتصادی و مالی در سازمانها معرفی می‌کنند.

دوانی و امانی (۱۳۹۲) در مقاله ای با عنوان « فساد، تقلب، پولشویی و وظیفه حسابرسان » بیان کرد که: فساد مالی و پولشویی زاینده نظام سرمایه داری جهانی است بنابراین به عنوان یک پدیده فرا مالی مورد مناقشه قرار دارد. که یکی از عوامل مهم جلوگیری از فساد مالی رسیدگی حسابرسان به اسناد و کشف تخفیفات مالی توسط حسابرسان می باشد.

چپسن^۱ (۲۰۱۹) در مقاله ای با عنوان « نقش حسابرسی در مبارزه با فساد » بیان کرد که: هدف از این مقاله، تجزیه و تحلیل این است که انواع مختلف حسابداری، چگونه می تواند به مبارزه با فساد کمک کند. در حالی که ادبیات پیشین در درجه اول توانایی حسابرسی برای جلوگیری از فساد را مورد بررسی قرار داده است، این مقاله به طور سیستماتیک، پتانسیل حسابرسی برای کشف فساد را بررسی می نماید. این مقاله استدلال می کند که حسابرسی مالی، فساد را از تعریف کلاهبرداری مستثنی کرده است و در عوض آن را به صورت "عدم رعایت قوانین و مقررات" طبقه بندی نموده است. دلایل اصلی این استثنا این است که فساد، هیچ گونه خطای اساسی در صورت های مالی و هیچ مدرکی برای پیگیری حسابرس باقی نمی گذارد. این مقاله این مسئله را تکذیب می کند و مدعی است که فساد تجاری و سیاسی باعث ایجاد اظهارات غلط در صورت های مالی سازمان دهنده فساد و نیز سازمان گیرنده فساد می شود. بنابراین اگر حسابرسی به دنبال به دست آوردن نقش برجسته تری در مبارزه با فساد است، استانداردهای حسابرسی باید فساد با تعریف کلاهبرداری را در بر بگیرد، حسابرسان بخش خصوصی و دولتی باید با هم همکاری کرده و تبادل اطلاعات کنند و تکنیک های حسابرسی باید برای کشف فساد به کار گرفته شوند و حرفه حسابرسی باید اقدامات پیشگیرانه موثر مانند گواهی های مبارزه با فساد را بپذیرد.

با مطالعه این مقالات مشاهده شد که با نتایج تحقیق ما همخوانی دارد و ما در این پژوهش نشان دادیم که برقراری الزامات پاسخگویی به حسابرسان، درستکاری و تدوین قوانین و مقررات سختگیرانه در مبارزه با جرایم مربوط به فساد بالاخص مالی تاثیر دارد.

منابع

- ✓ اکبری پرکوهی، هدی، جعفری، رضا، (۱۳۹۷)، نقش حسابرسی در تشخیص فساد، کنفرانس بین المللی یافته های نوین در حسابداری، مدیریت اقتصاد و بانکداری، تهران شرکت همایش آروین البرز.
- ✓ براتی، سعید، فلاح کاشف زرع لیالستانی، کوروش، مرادی، شعبان، (۱۳۹۵)، مطالعه رابطه بین نقش حسابرسی و سازمان حسابرسی در جلوگیری از فساد مالی، کنفرانس بین المللی رویکردهای نوین در علوم انسانی، مدیریت، اقتصاد و حسابداری.
- ✓ ناصری، ناهید، سلیمی، صادق، شامبیاتی، هوشنگ، (۱۴۰۰)، نقش سازمان های غیردولتی مبارزه با فساد در پیشگیری از فساد در ایران، مجله پژوهش های حقوق جزا و جرم شناسی دوره ۹، شماره ۱۷، صص ۷۵-۱۰۱.
- ✓ دانایی فرد، حسن، (۱۳۸۳)، الزامات عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات: نظریه پردازی در مدیریت دولتی، فصلنامه دانش مدیریت، شماره ۶۴، صص ۶۱-۸۰.
- ✓ دوانی، غلامحسین، امانی، علی، (۱۳۹۲)، فساد، تقلب، پولشویی و وظیفه ی حسابرسان، حسابداری رسمی، بخش ویژه، صص ۵۶-۷۱.
- ✓ زمانی، علی اکبر، (۱۳۸۸)، درآمدی بر ابعاد مفاسد و جرایم اقتصادی و پیامدهای آن بر امنیت ملی، کارآگاه، دوره ۲، شماره ۷، صص ۳۲-۵۵.

¹ Jeppesen

- ✓ قادری، علی، (۱۳۸۸)، فساد اداری در ایران: تحلیلی جامعه شناختی، ماهنامه معرفت، سال ۱۸، شماره ۳ (پیاپی ۱۳۸)، صص ۱۰۵.
- ✓ مهرانی، ساسان، حصارزاده، رضا، (۱۳۸۸)، چارچوب حسابداری مبتنی بر مسئولیت پاسخگویی، مجله حسابداری، شماره ۲۰۶.
- ✓ نیک مرام، زهرا، سرمد، زهره، (۱۳۸۰)، رابطه بین اهداف پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و جهت گیری های دوستان آنها نسبت به تحصیل، روانشناسی، شماره ۱۷، صص ۶۸-۸۲.
- ✓ Aslani M, Lotfaliyan F, Shafieipour V, & Ghasemi M. (2013). The Role of Auditing Profession in Fighting against Economic and Financial Crimes, International Conference on E-business, Management and Economics, IPEDR Vol.
- ✓ Jeppesen KK. (2018). The role of auditing in the fight against corruption, The British Accounting Review.
- ✓ Koontz H, & Weihrich H. (1997) Essentials of Management, New York: McGraw-Hill Publishing Company.
- ✓ Pillay, S. (2004) «Corruption – the challenge to good governance: a South African perspective», The International Journal of PublicSector Management, Vol. 17, No. 7, pp. 586-605.
- ✓ sarantakos. (1998). Corruption and anti-corruption strategies: issues and case studies from developing countries, in UNDP, Corruption and integrity improvement initiatives in developing countries. United Nations Development Programme, 54 –64 .
- ✓ Treisman D (2000) The causes of corruption: a cross-national study. J Publ Econ 76(3):399–457
- ✓ Juntunen, J. and Teittinen, H. (2023), "Accountability in anti-money laundering – findings from the banking sector in Finland", Journal of Money Laundering Control, Vol. 26 No. 2, pp. 388-400. <https://doi.org/10.1108/JMLC-12-2021-0140>